

Maries rejse fra Klim til Sønderjylland i 1920

af Bent Anker-Møller

I februar 1920 skrev forfatterens farmor et brev til sine børn, hvori hun beretter om sine tanker og følelser i forbindelse med sin rejse til Sønderjylland for at deltage i genforeningsafstemningen 10. februar. Marie Anker-Møllers brev danner grundlaget for denne lille artikel, som forfatteren har suppleret med nogle kortfattede historiske oplysninger om optakten til den for sønderjyderne så altafgørende afstemning. – At en præstekone fra Klim kunne deltage i denne afstemning, kan måske undre i dag, men alle, der var født i landsdelen, var udstyret med stemmeret. Og det gjaldt naturligvis, uanset om man på afstemningstidspunktet var bosiddende i kongeriget eller i Tyskland.

I 2005 er det som bekendt 85 år siden, den nuværende danske del af Sønderjylland stemte sig tilbage til Danmark. Marie Anker-Møller, min farmor, var blandt de stemmeberettigede, der boede på den danske side af grænsen. Og Marie tog af sted.

Det var lørdag den 7. februar 1920, Marie satte sig i formiddagstoget på stationen i Klim, en lille landsby ved jernbanen Aalborg-Fjerritslev-Thisted. Hun skulle til landsbyen Hjerndrup i Sønderjylland, hvor hun var født, for at stemme.

Marie var på dette tidspunkt 59 år. Siden 1886 havde hun været gift med Søren Anker-Møller, grundtvigsk frimenighedspræst i Klim gennem 46 år frem til sin død i 1929. Med ham havde hun 13 børn. Tre af dem var døde.

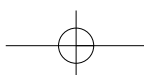
Afstemningens baggrund

Den 11. november 1918 trådte våbenhvilen efter Første Verdenskrig (1914-1918) i kraft. Fredskonferencen, der samledes i Paris 18. januar 1919, modtog undervejs i forhandlingerne en dansk rigsdagsdelegation, der forelagde ønsket om to afstemningszoner i det slesvigske område: 1. zone fra Kongeåen til en

linie nord om Flensborg og vestpå syd om Tønder. 2. zone Flensborg og en række landsogne i det nordligste Mellemslesvig.

I løbet af foråret blev repræsentanter for en bevægelse, der gik ind for at inddrage en tredje zone i afstemningen, hørt i Paris – og bøn hørt! Så da fredsbetingelserne 7. maj samme år blev offentliggjort, var de tre afstemningszoner en realitet, den 3. med sydgrænsen Slien-Dannevirke-Ejderen. Senere bøjede konferencen sig for et regeringsønske fra dansk side og strøg bestemmelsen om afstemning i 3. zone, hvor befolkningen i overvejende grad var tysksindet. I 2. zone skulle der stemmes kommunevis, i 1. zone en bloc. Dette område skulle som helhed gå til Danmark eller forblive under Tyskland. Den nye grænse mellem Danmark og Tyskland skulle være en sindelagsgrænse.

I forbindelse med Maries stemmeret er det her tilstrækkeligt at minde om, at enhver, der – som hun – var født i en af zonerne, kunne stemme på det sted, hvor vedkommende var kommet til verden. Uden denne bestemmelse kunne man i Danmark frygte, at den tysksindede del af befolkningen ville blive begunstiget. Siden 1864 var nemlig det danske befolkningselement af flere grunde blevet

Marie og Søren Anker-Møller.

reduceret. Denne baggrund var Marie – og mange i hendes situation – næppe blevet nok orienteret om fra officiel dansk side, utvivlsomt af forsigtighedsgrunde i forhold til tyskerne. Konsekvensen heraf var, at Marie – som vi ser det flere steder i det følgende – udtrykker modvilje mod de tilrejsendes stemmeret. På den anden side var hun og de mange med hendes holdning givetvis følsomme over for den udbredte opfattelse i kongeriget, at det at blive hjemme var noget i retning af landsforræderi.

Maries brev til sine børn

Kort tid efter rejsen fortalte Marie i et brev, rundsendt til hendes børn, om sine oplevelser. De mange citater, der følger herefter, stammer herfra: »Kl. 14.30 rullede vi fra Thisted og sydpå i to, os reserverede vogne, som gik

over til Struer... Der kom folk til ved hver station. Vi havde læst i et blad, at man ville modtage os i Holstebro med musik og fest, og vi nærmede os i spænding, men opdagede intet af den slags. En mand anmodede os om at gå ind i ventesalen, hvor der var folk, der ville huse os om natten. Næste morgen kl. 7 samledes vi på stationen med værterne og mange fra byen og omegnen, som skulle med, så der var en vældig forsamling, da toget fra Struer rullede ind, og vi sang: »Der er et yndigt land«, og der råbtes hurra, da vi kørte. Nu kom der folk på toget langs hele vestkysten... I Ringkøbing og Bramminge var der folk, musik, taler og hurra... Jeg for min part syntes slet ikke, der var noget at hylde os for...«

Vi ser her Maries omtalte ulyst til at stemme. I øvrigt kom der færre tyskere sydfra end ventet, ca. 9.000. Fra kongeriget kom der ca. 14.000.

En særlig oplevelse undervejs til grænsen: »Et sted kom en kone og en mand ind, øjensynlig småkårsfolk. Hun frisk og strålende, han med et mærkeligt dødningsagtigt udseende. Han havde været med i krigen i alle årene. De havde boet på Als, men han havde haft orlov fem måneder før våbenhvilen og var da flygtet med en anden soldat i en båd til Fyn. Konen og børnene var senere kommet over. Hvor vidunderligt for disse folk at kunne rejse hjem og stemme, uden at nogen hindrede dem i det, og komme derned og leve i fred.« Ca. 30.000 dansksindede sønderjyder var i tysk krigstjeneste under Første Verdenskrig. Ca. 6.000 af dem kom ikke hjem igen.

Maries stemninger

Ved grænsestationen Vamdrup blev passene stemplet. Og toget rullede videre mod Taps syd for Kolding: »Hidtil havde min stemning været præget af en våd hund. Egentlig skulle vi nordfra slet ikke have været derned og stemme. Det var både dumt og kedeligt. Den tanke havde jeg ikke kunnet komme af med. Men da vi rullede ind på stationen i Taps og så vogne, der holdt pyntede med flag og grønt, ryttere på pyntede heste, flagallé og æresporte, mens der vajede mange flag fra gårde og huse, da svandt »den våde hund« for glæden over at være med i dette. Der var oprejst skilte med bynavne, og spejdere for omkring og ville hjælpe til, så det varede ikke længe, inden jeg og tre andre fandt os selv i store frakker, nedpakkede i en landauer fra Hjerndrup (sydvest for Christiansfeld) med et par flotte heste for. Mange flotte køretøjer. Ingen jumber eller krikker.«

Gensyn med Hjerndrup

Marie var født i Hjerndrup, hvor hun altså skulle stemme. Hun var kun tre år, da hendes far, Rasmus Lund (senere kendt frimenig-

hedspræst på Mors), hjælpepræst i det nærliggende Tyrstrup, i 1864 blev udvist, fordi han ikke ville aflægge ed til de nye magthavere. Ved hendes gensyn med landsbyen blev hun indkvarteret hos en gårdmand, 77 år, om hvis kone Marie bemærker, at hun, der var 60 år, var »smuk og dygtig, men hun gav et kursus til skræk og advarsel, idet hun bed sin gamle mand af og helst så, at han forholdt sig tavs. Det var ikke så hyggeligt.«

Afstemningsdagen 10. februar

På ankomstdagen til Hjerndrup, den 8. februar, var det strålende solskin. Derimod var vejret meget grimt den 10. februar, da der skulle stemmes. Om dagens forløb husker Marie: »I kender vel alle sammen programmet: Kl. 8 flaghejsning. Flagene sænkedes kl. 10 for de døde, mens klokkerne ringede, og så var der gudstjeneste kl. 3.« Ved skolen skulle den tysksindede lærer hejse det danske flag og synge danske sange med børnene. Han udeblev. En anden tysksindet mand stod for ceremonien. Han var »bleg af galde og stod nu og talte til børnene, der vist grinede lumsk af hans raseri.

Jeg var så inde at stemme. Der skulle ingen kryds sættes. Der lå sedler for Danmark og Tyskland, hvor man så tog én og kom i en konvolut, gik ind til valgbestyrelsen og blev fundet på listen, alt under primitive former, men det var uforglemmeligt at være med.«

Stemmeprocenten i 1. zone blev 91,5. For Danmark 75.431 stemmer og for Tyskland 25.319 stemmer. Den 14. marts blev der stemt i 2. zone, hvor de tyske stemmer jo fik flertal. Flensborg, om hvis nationale tilhørsforhold der var udkæmpet en indædt kamp, kom ikke til Danmark.

Tilbage til Marie og den 10. februar. Ved gudstjenesten om eftermiddagen prædikede en tysksindet indremissionsk præst. Den

De to stemmesedler som de stemmeberettigede kunne vælge mellem ved afstemningen i 1. zone 10. februar 1920.

grundtvigske Maries reaktion: »...Derpå holdt han en omvendelsesprædiken så fed og flad, at man ikke kan forstå, nogen kunne opbygges ved sådan noget bavl... Om aftenen kl. 8 samledes vi i skolen, hvor to store skolestuer var sat i forbindelse med hinanden og smukt pyntede med flag, gran og agitationsbilleder. Her var dækket kaffeborde til 250 mindst, så megen plads var der ikke til hver. Og her, som overalt, var der genkendelse, latter og tale. Nogen særlig leder af dette samvær mærkede man ikke, men til kl. 2 sang vi, holdt taler og råbte hurra. Det var ikke just mange sange, der veksledes med, men hvad gjorde det? Så sang vi nogle to gange, andre tre gange. Kaffen var tynd, men der var nok af den, og kage og tærte var der rigeligt af. I det hele taget står denne aften for mig i stor glans. Der blev ikke talt i høje toner, men glæde og frigørelse var der.«

Den væsentlige del af Maries rejse var nu afsluttet. Med stort besvær nåede hun frem til venner i Ullerup på Sundeved – efter overnatning i Haderslev og landgang fra dampen over Alssund ved en forkert landgangsbro, fordi der var lavvande ved den bro, hvor

et hestekøretøj ventede for at befordre Marie videre til Ullerup. I ventetiden gik Marie ind på en lille kro, hvor hun »hørte på nogle fiskere, der fejrede afstemningen med store dramme, skrål og larm«. Efter nogle dage på Sundeved rejste Marie videre til bekendte på Fyn, hvor hun blev til den 19. februar, »da jeg vendte næsen hjemad til Klim«. I slutningen af brevet oplyser Marie, at hun ikke har nået at få alt fortalt: »Meget er der også, der ligger i én forvirring for mig... Men alt i alt så ubeskrivelig herligt at være med, se og høre.«

Maries oprindelige modvilje mod at deltage i afstemningen kommer ikke til udtryk i brevet slutning. Og helt glemt var den i hvert fald, da hun en del år senere med begejstring berettede til børnebørnene om sin store rejse i 1920.

Bent Anker-Møller
1921-2005. Cand. mag. i dansk og fransk.
Gymnasielektor.